

जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समितिको गठन तथा
संचालन निर्देशिका
२०६८

नेपाल सरकार
वन तथा भु-संरक्षण मन्त्रालय

प्रस्तावना

वनक्षेत्रले राष्ट्रिय अर्थतन्त्र, कूल ग्राहस्थ उत्पादन र गरिवी न्यूनिकरणका लागि पुऱ्याएको योगदानको विश्लेषण र मूल्याङ्कन गर्दै वनक्षेत्रको सहभागितामूलक ब्यवस्थापन गर्नु पर्ने भएको छ । वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, भू तथा जलाधार, जैविक विविधता र प्राकृतिक वातावरण जस्ता वन स्रोतहरुमाथि स्थानीय तथा परम्परागत उपभोक्ताहरु, आदिवासी, जनजाति, महिला, गरिब र विपन्न वर्गको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु पर्ने देखिएको छ । वन क्षेत्रबाट प्राप्त हुने वस्तु तथा सेवाहरुको न्यायोचित वितरण गर्न तराई, चुरे, भावर, पहाड र हिमाली क्षेत्रमा वन ब्यवस्थापन पद्धतिको समिक्षा एवं पुनरावलोकन गर्नुपर्ने र सरोकारवाला बीचको समन्वय गर्ने संरचनालाई प्रभावकारी बनाउनु पर्ने आवश्यकता देखिएको ।

वनक्षेत्रको दिगो तथा बहु आयामिक ब्यवस्थापनको लागि आवश्यक पर्ने सबै सरोकारवाला बीच समन्वय र समावेशीकरणको मान्यता अनुरूप वन क्षेत्रको रुपान्तरणका लागि साभा मञ्चको रुपमा जिल्ला वन समन्वय समितिको अवधारणा ल्याइएको थियो । उक्त अवधारणालाई मूर्तरुप दिन जिल्ला वन समन्वय समिति स्थापना तथा संचालन निर्देशिका, २०६२ कार्यान्वयनमा रहेको छ । मौजुदा निर्देशिकाको कार्यान्वयनबाट प्राप्त सिकाई र सरोकारवालाहरुको आशय समेतलाई मध्यनजर राख्दै उक्त निर्देशिका परिमार्जन गर्न अपरिहार्य भएको छ । जिल्ला तथा स्थानिय स्तरमा वनक्षेत्रसंग सम्बन्धित सबै सरोकारवाला, नागरिक समाज, सुरक्षा निकाय तथा राजनैतिक दलका प्रतिनीधि समेतको सहभागिता र समन्वयमा जिल्लाको वन क्षेत्रको योजना तर्जुमा, कार्यक्रम कार्यान्वयन र अनुगमन गर्न तथा दिगो ब्यवस्थापनबाट प्राप्त हुने लाभहरुको न्यायोचित वितरणलाई पारदर्शी र जवाफदेही बनाउन बाञ्छनीय भएकोले सम्बन्धित सरोकारवालासंगको ब्यापक छलफल र सहमतिको आधारमा वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयले वन नियमावली, २०५१ को नियम ६७ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो निर्देशिका बनाएको छ ।

परिच्छेद-१
प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम तथा प्रारम्भ** : (१) यस निर्देशिकाको नाम “जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समितिको गठन र संचालन निर्देशिका, २०६८” रहेको छ ।

(२) यो निर्देशिका तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,

(क) “ऐन” भन्नाले वन ऐन, २०४९ सम्भन्धनु पर्दछ ।

(ख) “नियमावली” भन्नाले वन नियमावली, २०५१ सम्भन्धनु पर्दछ ।

(ग) “मन्त्रालय” भन्नाले वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय सम्भन्धनु पर्दछ ।

~~(घ) “दिग्दर्शन” भन्नाले वनको साभेदारी व्यवस्थापन दिग्दर्शन, २०६० सम्भन्धनु पर्दछ ।~~

(ङ) “उपभोक्ता समूह” भन्नाले ऐन, नियमावली, वा दिग्दर्शनद्वारा संयोजित र गठित समूहलाई जनाउनेछ ।

(च) “उपभोक्ता” भन्नाले वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्न संलग्न भई त्यसको लाभमा सहभागि हुने ब्यक्ति वा घरपरिवारलाई जनाउने छ ।

(छ) “समन्वय समिति” भन्नाले यस निर्देशिकाको दफा ४ बमोजिम गठित जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समिति सम्भन्धनु पर्दछ ।

(ज) “सरोकारवाला” भन्नाले वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकाय, स्थानीय निकाय, सम्बन्धित वनका उपभोक्ता, वनको संरक्षण एवं विकासमा चासो राख्ने विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी संस्था, र वन पैदावारसँग सम्बन्धित उद्यमी र स्थानिय पत्रकारलाई सम्भन्धनु पर्दछ ।

(झ) “सम्बन्धित निकाय” भन्नाले वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय र अन्तरगतका निकायहरु, स्थानीय विकास मन्त्रालय र जिल्ला विकास समिति तथा जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समिति समेतलाई सम्भन्धनु पर्दछ ।

(ञ) “स्थानिय निकाय” भन्नाले जिल्ला विकास समिति, महानगर/उपमहानगर/नगरपालिका र गाउँ विकास समितिलाई सम्भन्धनु पर्दछ ।

(ट) “वन” भन्नाले पूर्ण वा आंशिक रूपमा रुखहरुले ढाकिएको क्षेत्र सम्भन्धनु पर्दछ ।

(ठ) “वनक्षेत्र” भन्नाले वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, संरक्षण क्षेत्र, भू तथा जलाधार, जैविक विविधता र प्राकृतिक वातावरण भएको क्षेत्रलाई सम्भन्धनु पर्दछ ।

(ड) “संयोजक” भन्नाले जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समितिको संयोजकलाई जनाउँछ ।

- (ढ) “सह संयोजक” भन्नाले जिल्ला विकास समितिको सम्बन्धित विषयगत समितिको संयोजकलाई जनाउँछ ।
- (ण) “सदस्य” भन्नाले जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समिति, उपसमितिको सदस्यलाई जनाउँछ र सो शब्दले समितिका संयोजक समेतलाई जनाउँछ ।
- (त) “सदस्य सचिव” भन्नाले जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समितिको सदस्य सचिवलाई जनाउँछ ।
- (थ) “पदेन सदस्य” भन्नाले दफा ४ को खण्ड क, ख, ड, भ, ट र ठ मा उल्लेखित पदाधिकारीलाई जनाउँछ ।
- (द) “उप-समिति” भन्नाले यस निर्देशिकाको दफा ७ बमोजिम गठित समितिलाई जनाउँछ ।
- (ध) “कार्यकारिणी समिति” भन्नाले यस निर्देशिकाको दफा ८ बमोजिम गठित समितिलाई जनाउँछ ।

निर्देशिका

३. लक्ष्य तथा उद्देश्य:

जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समितिको लक्ष्य तथा उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (क) **लक्ष्य** : राष्ट्रिय वन नीतिले निर्दिष्ट गरेका उद्देश्यहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न सरोकारवाला बीचको समन्वय र सहकार्यबाट प्राकृतिक श्रोतहरूको संरक्षण, दिगो व्यवस्थापन र उपयोग गरी स्थानीय समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक रूपान्तरण गर्ने ।
- (ख) **उद्देश्य** :
  - (१) राष्ट्रिय वन नीति अनुरूप वनक्षेत्रको समष्टिगत व्यवस्थापनको लागि सम्बन्धित सबै सरोकारवाला बीचको साभेदारी र सहभागितामा वनक्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापनको लागि दीर्घकालिन रणनीति तथा आवधिक योजनाहरूको तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने ।
  - (२) वनक्षेत्रको दिगो व्यवस्थापनबाट प्राप्त हुने लाभहरूको न्यायोचित वितरण गरी गरिबी न्यूनिकरण र सामाजिक तथा लैंगिक समानता प्रबर्धनमा सहयोग पुऱ्याउने ।

परिच्छेद-२
जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

४. **समन्वय समितिको गठन :** (१) जिल्ला वन कार्यालयले जिल्ला विकास समितिसंग समन्वय गरी देहाय बमोजिमका प्रतिनीधि रहने गरी जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समितिको गठन गर्नेछ ।

(क)	जिल्ला विकास समितिको सभापति	- संयोजक
(ख)	जिल्ला विकास समितिको सम्बन्धित समितिको संयोजक - एक जना	- सह-संयोजक
(ग)	स्थानिय विकास अधिकारी	- सदस्य
(घ)	राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त प्रमुख राजनैतिक दलका जिल्ला स्थित प्रतिनीधि जिविसले तोकेका (बढीमा ७ जना)	- सदस्य
(ङ)	महानगरपालिका/उप महानगरपालिका/नपाका प्रमुख वा प्रतिनीधि	- सदस्य
(च)	जिल्लाको गाविस महासंघको अध्यक्ष	- सदस्य
(छ)	वनपैदावारमा आधारित उद्यमीहरु मध्ये उद्योग वाणिज्य संघद्वारा मनोनित एक जना	- सदस्य
(ज)	जिल्लास्थित सामुदायिक, साभेदारी वन व्यवस्थापन समूह, मध्यवर्ति सामुदायिक वन समूह, कबुलियती वन समूह, नीजि वन र भू-संरक्षण समूहका सञ्जालहरुबाट एक एक जना प्रतिनिधि	- सदस्य
(झ)	वन, वातावरण, वन्यजन्तु, वनस्पति, भू-संरक्षण र जैविक विविधतासंग सम्बन्धित गैर सरकारी संस्था मध्येबाट जिल्ला विकास समिति ले तोकीदिएका प्रतिनीधि बढीमा २ जना	- सदस्य
(ञ)	आदिवासी, जनजाति, दलित तथा अन्य वर्ग विशेषको समूहबाट प्रतिनीधित्व हुने गरी जि.वि.स. ले तोकीदिएका बढीमा दुई जना	- सदस्य
(ट)	जिल्ला प्रशासन प्रहरी कार्यालयको प्रमुख वा निजले तोकेको अधिकृत प्रतिनीधि एकजना	- सदस्य
(ठ)	वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय अन्तरगतका जिल्ला स्थित कार्यालय तथा निकायका प्रमुख	- सदस्य

५. समन्वय समितिको बैठक :

- (१) समन्वय समितिको बैठक प्रत्येक चौमासिकमा एक पटक पर्ने गरी वर्षमा कम्तीमा तीन पटक बस्नेछ ।
- (२) समन्वय समितिको बैठक संयोजकले सदस्य सचिवसंग परामर्श गरी तोकेको मिति, स्थान र समयमा सदस्य सचिवले बोलाउने छन् ।
- (३) समन्वय समितिको बैठकमा छलफल हुने विषयहरु सहितको सूचना सदस्य सचिवले बैठक बस्नु अगावै सबै सदस्यहरुलाई दिनुपर्नेछ ।
- (४) समन्वय समितिको बैठकमा पचास प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यहरु उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।
- (५) समन्वय समितिको बैठकको अध्यक्षता संयोजकले, संयोजकको अनुपस्थितिमा सह-संयोजकले र दुबैको अनुपस्थितिमा स्थानिय विकास अधिकारीले गर्ने छन् ।
- (६) समन्वय समितिले वनसंग सरोकार राख्ने कुनै विशेषज्ञ, व्यक्ति वा सरोकारवाला निकायका प्रतिनीधिलाई आवश्यकता अनुसार बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ तर त्यस्तो आमन्त्रित व्यक्तिलाई बैठकमा मतदान गर्ने अधिकार हुने छैन ।
- (७) समन्वय समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछन् ।
- (८) बैठकमा भएका निर्णयलाई सदस्य-सचिवले निर्णय पुस्तिकामा अभिलेख राखी संयोजकबाट प्रमाणित गराई राख्नुपर्नेछ र कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित निकायमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (९) बैठक संचालन सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समन्वय समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

६. समन्वय समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार : समन्वय समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः

- (१) समग्र वनक्षेत्रको व्यवस्थापन गर्न नयाँ योजना बनाउने साथै कार्यान्वयनमा रहेका समय सापेक्ष योजनाको पुनरावलोकन गरी पारदर्शी र समयसापेक्ष बनाउने ।
- (२) वन, वन्यजन्तु, वातावरण, जैविक विविधता सम्बन्धी नीति तथा कानूनको तर्जुमा, संशोधन र परिमार्जन गर्न नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने ।
- (३) वनक्षेत्रको संरक्षण, सम्बर्द्धन, दिगो व्यवस्थापन, सदुपयोग र अध्ययन अनुसन्धान गर्न सरोकारवालाहरुको सहमति जुटाउने ।
- (४) वन क्षेत्र sector व्यवस्थापनका लागि जनचाहना, वनको हैसियत, उपभोक्ताको क्षमता र राष्ट्रिय महत्वलाई समेत मध्यनजर राखी सहमतिका आधारमा वनको व्यवस्थापन पद्धति चयन गर्न वन क्षेत्रका जिल्लास्थित क्षेत्रगत **निकायहरुलाई जिल्ला वन कार्यालयलाई** सल्लाह र सुझाव दिने ।
- (५) **वनक्षेत्र व्यवस्थापनसंग सम्बन्धित सबै प्रकारका योजना, कार्ययोजनाहरु साथै प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन लगायतका विषयमा सरोकारवालासंग अन्तरक्रिया/छलफल गरी सो विषयमा आवश्यक राय प्रतिक्रिया दिने ।**

हटाउने

- (६) वनक्षेत्रको विकाससंग सम्बन्धित आयोजनाहरुको पहिचान, प्राथमिकीकरण र कार्यक्रम तर्जुमा गरी स्थानीय निकायका विकास कार्यक्रमसंग कार्यगत तादम्यता मिलाउने विषयमा सहजीकरण गर्ने ।
- (७) वनक्षेत्र, राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्ष, सिमसार र संरक्षित क्षेत्रलाई अतिक्रमण एवं क्षति हुन नदिने तथा अतिक्रमण हटाई वनक्षेत्रलाई पूर्ववत प्राकृतिक वातावरण कायम गर्ने कार्यमा सहमति जुटाई कार्यान्वयन गर्न आवश्यक संयन्त्र/कार्यक्रम तयार गरी संचालन गर्ने ।
- (८) राष्ट्रिय नीति बमोजिम जिल्लाको वनक्षेत्र घट्न नदिन प्रतिबद्ध रहने ।
- (९) वन पैदावारको माग र उत्पादनका आधारमा सरोकारवालासंगको समन्वयमा आपूर्तिको दिगो र सरल व्यवस्था मिलाउने ।

सहभागितामूलक वन व्यवस्थापन प्रणालीमा अधारित समूहको वन पैदावार बिक्री वितरण गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको राजश्व दरमा नघट्ने गरी न्यूनतम मूल्य निर्धारण गर्ने ।

हटाउने ????? साभेदारी निर्देशिका फेरी हेर्ने

- (१०) आवश्यकता अनुसार ईलाका, रेञ्ज पोष्ट स्थानीय स्तरमा स्थानिय निकाय, वनको निकाय, वन उपभोक्ता र अन्य सरोकारवाला रहेको वनक्षेत्र समन्वय उपसमिति गठन गरी कार्यविधि तोकी कार्य संचालन गर्ने, गराउने ।
- (११) सरकारी, गैह्र सरकारी सँस्था र उपभोक्ता समूहहरुको वनक्षेत्रसंग सम्बन्धित वार्षिक कार्यक्रम तथा अन्य जानकारी अद्यावधिक गर्ने ।
- (१२) सम्बन्धित निकाय लगायत सेवा प्रदायक सँस्था तथा ब्यक्ति मार्फत कार्यक्रम संचालन तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने ।
- (१३) समन्वय समितिले नियमित वार्षिक कार्यक्रमको साथै जिल्ला विकास समिति वा दातृ सँस्थाको पहलमा वनक्षेत्र विशेष कार्यक्रम संचालन गर्न चाहेमा प्रचलित कानूनको अधिनमा रही आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- (१४) वन क्षेत्रसंग सम्बन्धित जिल्ला स्तरीय निकायहरुको पंचवर्षीय योजनाको मध्यावधि मूल्यांकनमा सहयोग गर्ने ।
- (१५) वनक्षेत्रसंग सम्बन्धित विषयमा वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभागसंग समन्वय गरी अध्ययन अनुसन्धान कार्य गर्ने ।
- (१६) वनक्षेत्रसंग सम्बन्धित अन्य प्रचलित कानूनले तोकेको काम गर्ने ।

हटाउने

७. उप समिति गठन सम्बन्धि ब्यवस्था :

- (१) समन्वय समितिको उद्देश्य र कार्यक्रमलाई सहयोग पुऱ्याउन समन्वय समितिले विभिन्न उप-समिति गठन गर्न सक्नेछ ।
- (२) उप-समिति गठन गर्दा निश्चित विषय, काम र समयावधि तोकी कम्तीमा दुईजना महिला सहित बढीमा पाँच जना सदस्य रहने गरी विभिन्न उप-समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

८. कार्यकारिणी समिति गठन सम्बन्धी ब्यवस्था :

समन्वय समितिले समितिको योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन र प्रशासनिक कार्यमा सहयोग गर्नको लागि देहाय बमोजिम सदस्य रहेको एक कार्यकारिणी समितिको गठन गर्नेछः

(क) जिल्ला विकास समितिको वन तथा वातावरण समितिको संयोजक	समन्वयकर्ता
(ख) वनक्षेत्रमा कार्य गरेका मध्येबाट समन्वय समितिले तोकेको एक जना	सदस्य
(ग) जिल्ला विकास समितिले नियुक्त गरेको वन विज्ञान विषयमा कम्तीमा स्नातक गरेको वन प्राविधिक	कार्यकारी प्रमुख

स्पष्टिकरणः जिल्ला विकास समितिबाट खण्ड (ग) अनुसार ब्यवस्था नहुँदा सम्म समन्वय समितिले तोकेको जिल्ला वन कार्यालयको अधिकृत स्तरको वन प्राविधिकले कार्यकारी प्रमुखको कार्य गर्ने ।

हटाउने

९. कार्यकारिणी समितिको बैठक :

- (१) कार्यकारिणी समितिको बैठक कम्तीमा महिनाको एक पटक बस्नेछ ।
- (२) कार्यकारिणी समितिको बैठक समन्वयकर्ताले कार्यकारी प्रमुखसंग परामर्श गरी तोकेको स्थान, मिति र समयमा कार्यकारी प्रमुखले बोलाउने छन् ।
- (३) कार्यकारिणी समितिको बैठकमा छलफल हुने विषयहरु सहितको सूचना कार्यकारी प्रमुखले बैठक बस्नु अगावै सबै सदस्यलाई दिनुपर्नेछ ।
- (४) बैठकमा भएका निर्णयलाई कार्यकारी प्रमुखले निर्णय पुस्तिकामा अभिलेख राखी समन्वयकर्ताबाट प्रमाणित गराई राख्नुपर्नेछ ।
- (५) बैठक सञ्चालन सम्बन्धी अन्य कार्यविधि कार्यकारिणी समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (६) कार्यकारिणी समितिको सदस्यहरु समन्वय समिति प्रति जवाफदेही हुनेछन् ।

१०. कार्यकारिणी समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकारः

कार्यकारिणी समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः

- (१) समन्वय समितिले पारित गरेका निर्णय तथा कार्यक्रम सम्बन्धित निकाय मार्फत कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
- (२) समन्वय समितिले स्वीकृत गरेका कार्यक्रम/ आयोजनाहरु सन्चालन गर्न सम्बन्धित सरोकारवालाहरुलाई सहयोग गर्ने,
- (३) समन्वय समितिलाई वनक्षेत्रसंग सम्बन्धित नीतिहरु बनाउन सहयोग गर्ने,

- (४) समन्वय समिति अन्तर्गतका कार्यक्रम/आयोजनाहरुको अनुगमन गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने,
  - (५) वनक्षेत्र विकासका लागि गैह्र-सरकारी क्षेत्र, पेशागत संस्था, विज्ञ आदिबाट प्राप्त प्रस्तावहरुलाई समन्वय समितिमा पेश गर्ने,
  - (६) समन्वय समितिले तोकेका अन्य कार्यहरु गर्ने ।
- हटाउने

११. बैठक भत्ता सम्बन्धि व्यवस्था:

समन्वय समिति, उप-समिति र कार्यकारिणी समितिको बैठक भत्ता प्रचलित कानूनको अधिनमा रहि समन्वय समितिले निर्धारण गर्न सक्ने छ ।

१२. पदावधि सम्बन्धि व्यवस्था:

समन्वय समितिका पदेन सदस्य बाहेकका अन्य सदस्य सम्बन्धित निकायको सिफारिसमा दुई वर्षका लागि चयन हुनेछन् ।

१३. पद त्याग गर्नसक्ने:

(क) समन्वय समितिका पदेन सदस्य बाहेक अन्य सदस्यले संयोजक मार्फत लिखित राजिनामा दिई पद त्याग गर्न सक्नेछन् ।

(ख) उप-समितिका पदेन सदस्य बाहेक अन्य सदस्यले सदस्य-सचिव मार्फत समन्वय समितिमा लिखित राजिनामा दिई पद त्याग गर्न सक्नेछन् ।

(ग) खण्ड (क) र (ख) बमोजिम प्राप्त राजिनामा स्वीकृत भएपछि मात्र पद त्याग गरेको मानिनेछ ।

(घ) राजिनामा स्वीकृत भए पश्चात खाली हुन आएको पदमा बाँकी अवधिको लागि समन्वय समितिले सम्बन्धित निकायमा प्रतिनीधि तोकी पठाउन अनुरोध गर्ने छ ।

१४. सदस्यता कायम नरहने:

देहायको अवस्थामा समन्वय समिति, उप समिति र कार्यकारी समितिका पदेन सदस्य बाहेकका अन्य सदस्यको सदस्यता कायम रहने छैन :

- (क) राजिनामा स्वीकृत भएमा,
- (ख) मनासिव माफिकको सूचना नदिई लगातार तीन पटकसम्म बैठकमा अनुपस्थित भएमा,
- (ग) प्रचलित कानून बमोजिम नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा सजाय पाएमा,

- (घ) यस निर्देशिकाको लक्ष्य र उद्देश्य विरुद्ध कुनै काम गरेको भनी समन्वय समितिले निर्णय गरेमा,
- (ङ) पदावधि सकिएमा,
- (च) मृत्यु भएमा,
- (छ) प्रतिनीधित्व गरेको सस्थासंग आवद्ध नरहेमा
- (ज) समन्वय समितिको कोष हिनामिना गरेको भनी समन्वय समितिले निर्णय गरेमा ।

परिच्छेद-३
समिति संचालन सम्बन्धी व्यवस्था

१५. समन्वय समितिको कार्यालय र छाप:

- (१) समन्वय समितिको प्रशासनिक र अन्य दैनिक कार्य संचालनका लागि छुट्टै कार्यालय हुने छ, सो कार्यालयको प्रमुख कार्यकारी प्रमुख हुने छन्। समन्वय समितिको कार्यालय उक्त समितिले तोकेको स्थानमा रहने छ।
- (२) समन्वय समितिले तोके बमोजिम समितिको छुट्टै छाप हुनेछ।
- (३) कार्यकारिणी समितिको लागि समन्वय समितिले आवश्यकता अनुसार कर्मचारीको व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

१६. कार्यकारिणी समितिका कर्मचारीको सेवा, शर्त र सुविधा:

कर्मचारीहरूको सेवा, शर्त र सुविधा समन्वय समितिले तोके बमोजिम हुनेछ।

१७. कार्यकारिणी प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार :

कार्यकारिणी प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

- (१) समन्वय समिति, उप-समिति र कार्यकारिणी समितिको सम्पूर्ण सम्पत्तिको विवरण दुरुस्त राख्ने।
- (२) उप दफा (१) बमोजिमको सम्पूर्ण चल, अचल सम्पत्ति आफ्नो जिम्मामा राख्ने।
- (३) सो सम्पत्ति हराएमा वा नासिएमा निज जवाफदेही हुने।
- (४) नेपाल सरकारका निकायहरू र अन्य सरोकारवाला व्यक्ति वा निकायसंग समन्वय गर्ने।
- (५) भए गरेको कार्यको प्रगति विवरण र समस्याको बारेमा सम्बन्धित निकायलाई उपलब्ध गराउने।
- (६) समन्वय समिति र कार्यकारिणी समितिले तोके बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने।

परिच्छेद-४
कोषको सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था

१८. समन्वय समितिको कोष:

(१) समन्वय समितिको एक छुट्टै कोष रहनेछ। उक्त कोषमा देहाय बमोजिमका रकम जम्मा गर्न सकिनेछ:

- (क) जिल्ला वन विकास कोषबाट प्राप्त रकम,
- (ख) जिल्ला विकास समितिको वन श्रोतबाट प्राप्त भएको राजश्वको पच्चीस प्रतिशत रकम,
- (ग) नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने रकम,
- (घ) दातृ संस्थाबाट प्राप्त हुने रकम,
- (ङ) सरोकारवालाबाट प्राप्त हुने रकम,
- (च) सहयोग, उपहार, आदिबाट प्राप्त हुने रकम, र
- (छ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त हुने रकम।

(२) कोषमा प्राप्त हुने रकम जिल्ला स्थित कुनै वाणिज्य बैंकमा खाता खोली जम्मा गरिनेछ। खाताको संचालन समन्वय समितिले तोके बमोजिम हुनेछ।

(३) कोषमा एक आर्थिक वर्षमा प्राप्त भएको रकम सोही आर्थिक वर्षमा खर्च हुन नसकेमा सो रकम फ्रिज हुने छैन। सो रकमलाई चालु वर्षमा अधुरा रहेका आयोजना र कार्यक्रम भए सो पूरा गर्न तथा नयाँ कार्यक्रम संचालन गर्नको लागि आगामी वर्षको बजेटमा समावेश गर्नुपर्ने छ।

१९. कोष संचालन सम्बन्धी व्यवस्था:

(१) कोषबाट वनक्षेत्रको संरक्षण एवं व्यवस्थापनका अलावा जैविक विविधता तथा वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्ने र प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनबाट आयआर्जन गर्ने कार्यक्रमहरु तथा सामुदायिक विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरुमा खर्च गरिनेछ।

(२) कार्यक्रम तथा खर्चको बाँडफाड वनक्षेत्र व्यवस्थापनको प्राथमिकीकरणको आधारमा समन्वय समितिको निर्णय अनुसार हुनेछ।

(३) विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा विषयगत कार्यक्रमका लागि प्राप्त रकम सोही कार्यक्रममा मात्र खर्च गरी अन्य कार्यक्रम र शिर्षकमा खर्च गर्न पाइने छैन।

(४) समन्वय समितिको प्रशासनिक खर्च तोकिए बमोजिम हुनेछ, र वार्षिक आम्दानीको पच्चीस प्रतिशत सम्म खर्च गर्न सकिने छ।

२०. लेखा परीक्षण:

- (१) समन्वय समितिको वार्षिक आम्दानी र खर्चको लेखा राखिनेछ । कोषको वार्षिक आय-व्ययको लेखापरीक्षण इजाजत प्राप्त लेखा परीक्षकबाट गरी सो को प्रतिवेदन सार्वजनिक रूपमा प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।
- (२) समन्वय समितिले जिल्लाभित्रका सम्बन्धित निकाय मार्फत संचालन भएको कार्यक्रमको लेखापरीक्षण गर्न लगाई सो को प्रतिवेदन बैठकमा छलफल गराउनु पर्नेछ ।
- (३) **कार्यकारी समितिले** प्रत्येक आर्थिक वर्षको कार्तिक महिनाभित्र लेखापरीक्षण गराई समन्वय समितिमा बुझाउनु पर्नेछ ।
- (४) **लेखापरीक्षकको प्रतिवेदनमा बेरुजु देखिएमा माघ महिनाभित्र बेरुजु फछ्यौट गरी कार्यसमितिमा पेश गर्नुपर्नेछ ।**
- (५) **आर्थिक प्रशासन सम्बन्धमा यस निर्देशिकामा उल्लेख भएका व्यवस्थाको हकमा यसै बमोजिम र अन्यको हकमा आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४ बमोजिम हुनेछ ।**
- (६) समन्वय समितिको कोषबाट संचालन हुने आयोजनाहरुको सार्वजनिक सुनुवाई तथा लेखापरिक्षण (Public hearing and auditing) गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-५
कार्ययोजना तर्जुमा, कार्यान्वयन प्रकृया र अनुगमन

२१. जिल्ला वन क्षेत्र व्यवस्थापन योजना तर्जुमा:

(१) समन्वय समितिले वन क्षेत्रको दीर्घकालीन योजना तयार गर्नुपूर्व आवश्यकता अनुरूप उप समिति गठन गरी प्रस्तावित आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गर्न सक्ने छ। उक्त अध्ययनबाट छनौट भएका आयोजनाहरूको कार्यान्वयन गर्न प्राथमिकता तोकी समन्वय समितिमा पेश गर्नुपर्ने छ।

(२) समन्वय समितिले वनक्षेत्र व्यवस्थापनका लागि जिल्लास्तरीय दीर्घकालीन योजनाको मस्यौदा तयार गरी जिल्ला परिषदबाट पास गराई स्वीकृतीका लागि मन्त्रालयमा पेश गरे पश्चात मन्त्रालयले सम्बन्धित विभागसंग समन्वय र छलफल गरी स्वीकृत गर्नु पर्नेछ।

(क) यस्तो योजना तयारी गर्ने क्रममा समन्वय समितिले राष्ट्रिय योजना आयोग, मन्त्रालय तथा अन्तर्गतका विभाग, क्षेत्रिय वन निर्देशनालय र जिल्ला विकास समितिको निर्देशन पालना गर्नु पर्नेछ।

(ख) जिल्लाको दीर्घकालीन योजना तयार गर्दा सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रका गुरु योजना तयार भइसकेको भए त्यस्ता योजनासंग मेल खाने गरी तर्जुमा गर्नु पर्नेछ।

(३) समन्वय समितिले आवधिक जिल्ला विकास योजनाको अभिन्न अंगको रूपमा वन क्षेत्र विकास आवधिक योजना तयार गर्नेछ। यस्तो योजनालाई आवधिक जिल्ला विकास योजनासंग आवद्ध गर्नुपर्नेछ।

(क) समग्र जिल्लाको आवधिक योजना तयार भइसकेको भए समन्वय समितिले आवश्यक परे मध्यावधि मूल्याङ्कनका आधारमा वन क्षेत्रको योजनालाई अद्यावधिक गर्न जिल्ला विकास समितिमा सिफारिस गर्न सक्नेछ।

(ख) उपसमितिले वन क्षेत्र आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा राष्ट्रिय योजना आयोग, मन्त्रालय र अन्य निकायद्वारा जारी गरिएका जिल्ला विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धी निर्देशिका प्रयोग गर्न सक्नेछ।

(४) उप-दफा (१) र (२) मा उल्लेखित कार्यहरू गराउन समन्वय समितिले बाह्य विशेषज्ञ तथा सहजकर्ताको सहयोग लिन सक्नेछ।

(५) समन्वय समितिले सम्बन्धित विषयगत मन्त्रालय र विभाग, राष्ट्रिय योजना आयोग, जिल्ला विकास समितिको मार्ग निर्देशन तथा गुरुयोजना र आवधिक योजनालाई आधार मानी वार्षिक विकास कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा गर्नुपर्नेछ। तर्जुमा गरिएको बजेट तथा कार्यक्रम समन्वय समितिले उप-समिति गठन गरी छलफल गराई स्वीकृतीका लागि जिल्ला विकास परिषदमा पेश गर्नुपर्नेछ।

(६) दीर्घकालिन, आवधिक एवं वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा सहभागितामूलक प्रक्रिया अवलम्बन गर्नुपर्नेछ। आयोजनाहरूको छनौट गर्दा उपभोक्ता समिति, नगरपालिका, गाउँ विकास

समिति तथा जिल्ला विकास समितिबाट सहभागितामूलक तवरले छनौट गरिएका सम्बन्धित आयोजनाहरूलाई प्राथमिकता दिनुपर्नेछ ।

(१) समन्वय समितिले निजी क्षेत्र वा गैर सरकारी क्षेत्रबाट कार्यान्वयन गराउने कार्यक्रम/आयोजनाका लागि प्राविधिक एवं वित्तीय प्रस्ताव माग गर्नेछ । प्राप्त हुन आएका प्रस्तावहरू माथि छलफल गरी उपयुक्त देखिएका प्रस्तावहरू स्वीकृत गरी लागु गर्नु, गराउनु पर्नेछ ।

(२) निजी तथा गैर-सरकारी क्षेत्रको प्रस्तावहरू स्वीकृत गर्दा जिल्ला भित्रका निजी क्षेत्र र गैर सरकारी क्षेत्रका प्रस्तावलाई प्राथमिकता दिनुपर्नेछ ।

(३) नेपाल सरकारका कार्यालय एवं निकायहरूले लागु गर्ने कार्यक्रम/आयोजनाहरू निर्धारित ढाँचामा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(२२) अनुगमन सम्बन्धि ब्यवस्था :

उपसमिति भै काम गर्ने

(१) समन्वय समितिले वन क्षेत्रमा संचालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन गर्न संयुक्त अनुगमन टोली बनाइ खटाउन सक्ने छ ।

(२) अनुगमन टोलीले कार्यक्रमहरूको अनुगमन गरी पेश गरेको प्रतिवेदन माथि छलफलको लागि समितिको बैठकमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) अनुगमनबाट प्राप्त सुझावहरूलाई समयमै सम्बन्धित निकायलाई पृष्टपोषणको रूपमा पठाई कार्यक्रममा सुधार तथा प्रभावकारिता ल्याउन प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-६
विविध

२६. **समन्वय समिति र सरोकारवालाबीच समन्वय:** (१) समन्वय समितिले वन तथा वातावरण सम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने गैह्र सरकारी संस्था, नागरिक समाज र उपभोक्ता समूहहरुको सूची तयार गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तयार भएको सूचीका सरोकारवाला र अन्य सरोकारवाला बीच प्रत्येक तीन महिनामा अन्तरक्रिया गर्नुपर्ने छ । सक्नेछ ।

(३) गैह्र सरकारी संघ सस्थाहरुले वन, वातावरण, जैविक विविधता, भू-संरक्षण र वनपैदावारमा आधारित कार्यक्रमहरु समन्वय समितिसंग समन्वय गरी सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

२७ **वार्षिक प्रतिवेदन:** (१) कार्यकारीणी समिति मार्फत पेश हुन आएको कार्यप्रगति विवरण र आर्थिक प्रतिवेदन समन्वय समितिले अनुमोदन गर्नुपर्ने छ ।

(२) समन्वय समितिले आगामी आर्थिक वर्षमा गरिने कार्यक्रम र अनुमानित बजेट अनुमोदन गर्नुपर्नेछ ।

(३) बैठकबाट अनुमोदन गरिएको वार्षिक कार्यक्रम, लेखापरीक्षण प्रतिवेदन र आगामी वर्षको कार्यक्रम र अनुमानित बजेट प्रकाशित गरी सम्बन्धित निकाय र सरोकारवालालाई वितरण गर्नुपर्नेछ ।

सदस्य सचिवले गर्ने गरी मिलाउने

कार्यक्रम र बजेट जानकारी गराईने छ

२८. **निर्देशिका संशोधन:** (१) यस निर्देशिकामा व्यवस्था गरिएको कुनै पनि दफा तथा उप-दफाहरु संशोधन वा थपघट गर्नु परेमा समन्वय समितिले प्रस्तावित मस्यौदा पेश गर्नुपर्ने छ ।

(२) समन्वय समितिले प्राप्त संशोधित मस्यौदालाई विस्तृत रूपमा छलफल गरी कूल सदस्य संख्याको दुई तिहाई बहुमतबाट पारित गरी स्वीकृतिको लागि क्षेत्रिय वन निर्देशनालय मार्फत वन विभागमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(३) वन विभागले रायसाथ मन्त्रालयमा पठाएको मस्यौदालाई मन्त्रालयले स्वीकृत गर्न सक्नेछ ।

आवश्यक राय संकलन गरी प्राप्त स'भा वन विभागले पेश गर्न सक्नेछ
गर्ने समय तोक्ने कि

२९. विशेष कार्यक्रम लागु गर्न सकिने : समन्वय समितिले नियमित वार्षिक कार्यक्रम बाहेक जिल्ला विकास समिति वा दातृ संस्थाको पहलमा विशेष कार्यक्रम संचालन गर्न चाहेमा समन्वय समितिबाट स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ ।

हटाउने

३०. अधिकार प्रत्यायोजन: यस निर्देशिका बमोजिम समन्वय समितिले आफूलाई प्राप्त भएको अधिकार मध्ये कुनै अधिकार उप-समिति वा **कार्यकारिणी समितिलाई** प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

३१. काम कारवाही सदर मानिने: यस निर्देशिकामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि समन्वय समिति, उप-समिति र **कार्यकारिणी समिति** गठनमा कुनै त्रुटी वा कुनै सदस्यको स्थान रिक्त भई कामकारवाही भएको रहेछ भने त्यस्तो कारणले मात्र समन्वय समितिको कामकारवाही बदर हुने छैन ।

३२. सञ्जाल गठन गर्न नपाईने : यस निर्देशिका संग बाकिने वा समानान्तर हुने खालका समिति वा सञ्जाल गठन गर्न पाइने छैन ।

३३. खारेजी र बचाउ :

(१) जिल्ला वन समन्वय समितिको स्थापना र संचालन निर्देशिका, २०६२ तथा जिल्ला वन क्षेत्र अनुगमन निर्देशिका, २०६५ खारेज गरिएको छ ।

(२) जिल्ला वन समन्वय समितिको स्थापना र संचालन निर्देशिका, २०६२ तथा जिल्ला वन क्षेत्र अनुगमन निर्देशिका, २०६५ बमोजिम भए गरेका काम कारवाहीहरु यसै निर्देशिका बमोजिम भए गरेको मानिने छ ।

**समन्वय
सहयोग
सल्लाह**